

Tid for vær-trimming!

Forfatter

Lisbeth Hektoen, Helsetjenesten for sau - Animalia

Sammendrag

Paringssesongen er en travel tid for væren og for at resultatet skal bli bra må formen være på topp. Det er selvfølgelig spesielt viktig å sjekke værens «edlere deler», men generell god trivsel og helse er også viktig, både for paringsresultat og dyrevelferd.

Publisert

2015

Referanse

Sau og Geit 5/2015

Utskriftsdato

10.08.2020 www.fag.nsg.no

Tid for vær-trimming!

En vær som har vært frisk gjennom sommeren og høsten og ikke har synlige sjukdomstegn er et godt utgangspunkt for en vellykket paringssesong. Når paringa starter bør væren være i holdklasse 3,5-4. (Foto: Grethe Ringdal)

Paringssesongen er en travel tid for væren og for at resultatet skal bli bra må formen være på topp. Det er selvfølgelig spesielt viktig å sjekke værens «edlere deler», men generell god trivsel og helse er også viktig, både for paringsresultat og dyrevelferd.

En vær som har ønsket vekt og hold, og som ikke har synlige sjukdomstegn er et godt utgangspunkt. Værene går ofte ned i hold i løpet av paringa og bør være i holdklasse 3,5 – 4 når paringa starter. De skal heller ikke være for feite fordi dette kan påvirke temperaturen i testiklene og dermed sædkvaliteten.

Væren skal ha vært frisk i minst 8

uker før paringa fordi sykdom, særlig feber, kan påvirke sædproduksjonen. Dyr som har eller har hatt hoste, diaré, vonde bein eller andre tegn på sykdom bør ikke brukes. Det er også viktig å kontrollere at tennene er i orden. Husk også å sjekke at væren ikke var født med innrullede øyelokk, unormal beinstilling eller andre skavanker som kanskje ikke er synlige lenger.

Væren skal ha jevnstore testikler av normal størrelse som glir lett i pungen og er uten faste knuter. Penis skal gli lett i forhuden og ikke ha sår, skorper, hevelser eller liknende. Flere detaljer om sjekk av avlsværen kan du finne blant annet i Sau og Geit nr. 5/2014.

Vær kritisk

Mange er avhengige av å kjøpe vær. Da

er det selvfølgelig viktig å se på dyrene man kjøper med et kritisk blikk, men like viktig er det å vurdere besetningen man kjøper fra. Spør om sjukdomssituasjonen i besetningen de siste årene, og om det er spesielle problemer med for eksempel halthet, hoste, byller eller mistanke om dårlig effekt av parasittbehandling. Er du usikker, finn en annen besetning å kjøpe fra, men kjøp helst fra besetninger du kjenner godt og fra færrest mulig. Vi anbefaler å bruke *Egenerklæring helse - Sau* ved all overføring av livdyr. Du kan finne den på www.animalia.no/htsau under publikasjoner.

Nye værer bør helst ankomme gården så tidlig at man har mulighet for å ha dem oppstallet atskilt fra resten av flokken i minst to-tre uker. Da har man mulighet til å følge med

på at være virker friske, og unngår å utsette resten av flokken for smitte-risiko i denne perioden. Værene bør undersøkes grundig før de slippes sammen med resten av dyra. Det er også en fordel at væren får god tid til å venne seg til nytt miljø og nytt fôr i god tid før paringa starter. Er væren i hus i god tid har man også bedre tid til tiltak som parasittbehandling og vaksiner, men dette kan eventuelt også gjøres i opprinnelsesbesetningen.

Husk at det ikke er lov å overføre sau over fylkesgrensene og at det, på grunn av fotrate, fortsatt er strengere regler for overføring av værer mellom besetninger innen Rogaland og Aust-Agder. Dette kan du finne mer informasjon om hos Mattilsynet eller på www.fotrate.no

Behandling mot innvollsparasitter

Om høsten har lammene ennå ikke utviklet full immunitet mot innvollsparasitter. Værlammene kan derfor fortsatt ha en del parasitter. Det anbefales å behandle værlammene ved innsett om høsten, før paring. Behandling av voksne værer kan også være aktuelt, men kan vurderes nærmere ut ifra værens tilstand (hold) og beitebruk gjennom sommeren. En voksen vær i godt hold, som har gått på et beite med lav dyretetthet og lite parasittsmitte, trenger ofte ikke å behandles.

Vaksinering

Det anbefales å vaksinere værlammene om høsten for å beskytte dem mot ulike klostridiebakterier som blant annet kan forårsake pulpanyre og stivkrampe. Vaksineringen bør gjøres i god tid før paringa. Værlammene og søyelammene kan vaksineres samtidig. Vaksinerer man like etter sanking i stedet for etter innsett, vil dyra også være beskyttet mot pulpanyre ved kraftig høstbeite og sterk føring utover høsten. Alle værene, både unge og gamle, bør i tillegg vaksineres hvert år sammen med søyene før lamming.

Bein og klauver

Før paringssesongen bør man sjekke klauvene og beskjære dem hvis det er nødvendig. Beskjæring er mest aktuelt for voksne værer, værlam som har gått på utmarksbeite har som regel fine klauver. Eventuell beskjæring

Egenerklæring helse - SAU

Generell egenerklæring som anbefales ved all overføring av livdyr i Norge

Opplysninger om besetningen:

- Er besetningen pålagt restriksjoner av Mattilsynet? Ja Nei
- Er besetningen i skrapesjueklasse 5*? Ja Nei
- Er flokken testet fri for mælk (angi ertall for siste undersøkelse: _____)? Ja Nei
- Er det mistanke om byllesjue i flokken? Ja Nei
- Er det mistanke om fotrate i flokken? Ja Nei
- Brukes fotbad i flokken** (bortsett fra ved innkjøp av livdyr)? Ja Nei
- Er det gætt i besetningen? Ja Nei
- Hvis Ja, er de dokumentert fri for CAE, byllesjue og paratuberkulose? Ja Nei
- Er det tatt inn sau eller andre drøvtyggere fra utlandet siste 18 mnd? Ja Nei
- Er det tatt inn dyr fra andre besetninger som har kjøpt inn drøvtyggere fra utlandet siste 18 mnd? Ja Nei
- Føres helsekort som kan fremvises om ønskelig? Ja Nei

Individoplysninger:

- Individnummer (føremerke) _____ Ja Nei
- Har dyret/dyrene vist tegn til sjukdom siste 2 uker? Ja Nei
(for eksempel byller, diaré, hoste, rømmende øyne, halvtet, munnkurv)
- Hvis Ja, angi hvilke tegn: _____
- Viser undersøkelse av klauver og klauvspalte normale funn? Ja Nei
- Hadde dyret/dyrene anrullet øyelokk som nyfødt? Ja Nei
- For værer: viser grundig undersøkelse av penis og testikler normale funn*** Ja Nei
- Har væren/værene hatt feber/symptomer på sjodogg siste 2 mnd? Ja Nei

Andre merknader: _____

Etter min vurdering viser verken besetningen eller dyret/dyrene som skal overføres tegn til smittsomme sjukdommer som kan overføres til kjøpers besetning.

Evt. kommentar: _____

_____

_____

Date: ____/____/20____ Sted: _____

Selgers/leverandørs underskrift

*Skrapesjue klasse 5 forsvinner ut det ikke har vært påvist skrapesjue i flokken de siste 6-2 dr og er merkbart til Mattilsynet godkjente skrapesjueklasser som skrapesjue.

**Fotbad drøvtyggere kun ved ankomst av livdyr. Ikke rutinemessig i ansett bruk. Flokker der det kan skjule symptomer på fotrate uten at smitten fjernes.

***Disse av merkene er av normal størrelse og avviker jevnstevne, gir lett i pungen og er uten harde knuter. Penis går lett i forholdet uten tegn til betennelse.

Fyller ut av selgers/leverandørs som beholder ett eksemplar. Ett eksemplar følger dyret/dyrene.

Vi anbefaler å bruke Egenerklæring Helse – sau ved all overføring av livdyr. Den kan du også bruke som en påminnelse om hva som er lurt å spørre om når du skal kjøpe vær. Det finnes egne versjoner til bruk i Rogaland og Aust-Agder.

HELgjødsel

Norges smarteste beitegjødsel!
Helgjødsel kombinerer egenskapene til hønsegjødselen med styrken til mineralgjødselen.

Gjødselen er utviklet i samarbeid med NLR Rogaland.
Se www.naturgjodsel.no for mere info og tester/rapporter.

NORSK NATURGJØDSEL

Rindavegen 180 4352 Voll | Pb. 208 Sentrum 4001 Stavanger | T: 51 42 00 22 | info@naturgjodsel.no

- Dokumentert lik avling som ved bruk av tradisjonell mineralgjødsel
- Lengre virkning, bedre smak og avbeiting
- Kan leveres med/uten tilsatt kobolt som standard og med kobber som bestillingsvare

www.naturgjodsel.no

bør gjøres i god tid slik at væren ikke har helt nyklipte klauver når paringa starter. Unormal klavform eller beinstilling, som ikke skyldes en gammel skade, kan være arvelig og dyr med slike forandringer bør ikke brukes i avl. Halte dyr skal ikke brukes i paringa, uansett årsak. Det har betydning for dyras velferd, men kan også påvirke værens paringsvilje og evne.

Oppstalling

Sauer er flokkdyr og en vær skal ikke oppstalles alene i et eget rom eller hus. Har man kjøpt inn én enkelt vær bør den få selskap, også i perioden der man holder den i karantene atskilt fra resten av flokken. Værene skal oppstalles i binger med god plass til å legge seg, reise seg og snu seg. Det er ikke lov å holde sau bundet, heller ikke værer. Unntak kan gjøres hvis det er nødvendig for en kortere periode i paringsseksjonen. Er væren midlertidig oppbundet, må man sikre seg at den ikke kan

sette seg fast eller kveles i båndet. Pass også på at dyra ikke får gnagsår og skader av tau og halsbånd som benyttes.

Eldre værer er ofte grove i hode og nakke. Derfor er det viktig å påse at eteåpningene ikke er for trange. Brukes det lemmer, planker eller liknende over bingene for å hindre at værene hopper over, må det sikres at væren ikke kan sette seg fast eller skades.

Hvis flere værer oppstalles i samme bing, må man være oppmerksom på rangordning. Enkeltindivider, særlig unge dyr, kan bli så kuet at fôropptaket blir dårlig og de heller ikke får gjort jobben sin i paringa.

Fôring

Som nevnt er det viktig at værene er i godt hold når paringa begynner. Værene skal alltid ha tilgang på friskt vann og fôret skal være lett tilgjengelig. Førskifte rett før eller under paringa bør unngås. Fôring av værene videre utover høsten og vinteren bør tilpasses dyras hold. For å sikre mineral- og

vitamintilførselen bør også værene få kraftfôr og/eller mineralblanding gjennom hele inneførselsperioden. Husk også at værer er utsatt for urinstein. De skal derfor ha god tilgang til drikkevann og godt grovfôr. Får værlammene kraftfôr, bør man bruke en type som er tilpasset lam ved at det har et gunstig forhold mellom Ca og P og høyt innhold av fiber.

Hvis væren blir sjuk

Væren må fritas fra sine oppgaver dersom den blir sjuk i løpet av paringsperioden. Om nødvendig må den undersøkes og behandles av veterinær. Husk at feber kan påvirke sædkvaliteten over lengre tid. Værer bør derfor ikke brukes i paringa fra ca. 2 til 8 uker etter at de har hatt feber.

Lisbeth Hektoen
Helsetjenesten for sau - Animalia

**NORSK-
PRODUSERT**

STREKKMETALL

NORSK KVALITET RETT FRA FABRIKK • ALLTID STREKKMETALL PÅ LAGER • KORT LEVERINGSTID

- Tykkelse: 3,0 – 3,5 – 4,0 mm galvanisert
- Bredde: 1,0 – 1,2 m
- Lengde: 2,0 – 2,4 m
- Løse eller selv bærende rammer
- Spesielløsninger: Bredde opp til 1,5 m, Lengde opp til 3,0 m

«Det har alltid vært sau på familiegården som jeg overtok for 12 år siden. Vi bygde nytt sauefjøs på 350m² for 200 vinterfôret sau i 2010. Med min bakgrunn i byggefaget, var det et overordnet mål for meg å bygge et så lett drevet og effektivt sauefjøs som mulig. I det gamle sauefjøset har det vært strekkmetall fra Midthaug på gulvet siden 1980. Da materiale til nytt gulv skulle velges, gjorde jeg en grundig økonomisk og driftsmessig vurdering av flere alternative løsninger, og valget falt også denne gang på strekkmetall. Strekkmetall drenerer godt og sauene sliter klauvene fint og jevnt. Strekkmetallet har lang levetid og er gunstig økonomisk».

Sauebonde og sivilingeniør i byggeteknikk, Ole Arne Asphol, Kleive i Romsdal.

midthaug
6453 Kleive | Tlf: 71 20 15 00
www.midthaug.no | post@midthaug.no

Følg oss på: Facebook YouTube